

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců Mgr. Ondřeje Mrákoty a JUDr. Jakuba Camrdu v právní věci žalobkyně: **I. D.**, proti žalovanému: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní 16, Praha 1, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 3. 2016, č. j. 6 A 234/2014 - 72,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 3. 2016, č. j. 6 A 234/2014 - 72, **se zrušuje a věc se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) podala dne 4. 11. 2014 u Krajského soudu v Brně žalobu proti rozhodnutím žalovaného ze dne 13. 10. 2014, č. j. 2847/14, a ze dne 22. 10. 2014, č. j. 3057/14. Žalobu stěžovatelka spojila s žádostí o osvobození od soudních poplatků a návrhem na ustanovení zástupce. Usnesením ze dne 10. 11. 2014, č. j. 29 A 89/2014 - 52, Krajský soud v Brně postoupil věc místně příslušnému Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“).

Usnesením ze dne 10. 3. 2016, č. j. 6 A 234/2014 - 72, městský soud zamítl žádost stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce. Městský soud dospěl k závěru, že není dán důvod pro osvobození stěžovatelky od soudních poplatků, které v této věci činí celkem 6000 Kč (napadena jsou dvě rozhodnutí žalovaného), neboť její osobní a majetkové poměry nejsou natolik nepříznivé, aby stěžovatelce neumožňovaly tuto částku zaplatit. Stěžovatelka dosahuje z dávek sociálního pojištění a výdělečné činnosti celkového příjmu okolo 13 000 Kč měsíčně. Výdaje stěžovatelky jsou podle jejího tvrzení tvořeny také splátkami půjčky, jejíž účel stěžovatelka ovšem neuvedla. Stěžovatelka také neuvedla, že je vlastníci domu č. p. 3 na parcele p. č. st.

42 v k. ú. S., který neslouží k jejímu bydlení, neboť jako místo svého pobytu uvádí místo jiné. S vlastnictvím tohoto domu tedy může být spojen další příjem stěžovatelky. Z uvedených důvodů dospěl městský soud k závěru, že výše soudního poplatku není ve vztahu k poměrům stěžovatelky natolik vysoká, aby jí bránila v přístupu k soudu. Proto její žádost o osvobození od soudních poplatků zamítl, protože nebyly splněny ani podmínky pro ustanovení zástupce.

Proti usnesení městského soudu podala stěžovatelka včasnou kasační stížnost, v níž namítá, že městský soud pochybil, neboť nepřiléhavě vyhodnotil a zkreslil její majetkové, sociální, finanční a zdravotní poměry. Městský soud nezohlednil její zdravotní postižení a invaliditu; stěžovatelka má zcela omezenou schopnost pracovat a vydělávat si na živobytí (od počátku roku 2016 je v trvalé pracovní neschopnosti). Její průměrný měsíční příjem ze zaměstnání činil za 12 měsíců roku 2015 částku 7705 Kč, nemá právní vzdělání, je laik, pro zasažení vyvíjejícím se onemocněním není schopna v řízení ničeho vykonat. Nejvyšší správní soud by se měl zabývat tím, jak městský soud v napadeném usnesení dospěl k závěru, že příjmy stěžovatelky jsou kolem 13 000 Kč a osobní a výdělkové poměry nejsou natolik nepříznivé, aby nemohla zaplatit soudní poplatky ve výši 6000 Kč. K argumentu městského soudu, že zamlčela vlastnictví nemovitosti č. p. 3 v k. ú. S., stěžovatelka uvedla, že toto tvrzení není pravdivé. Podle stěžovatelky postupoval městský soud v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, podle které při zvažování osvobození od soudních poplatků nelze bez dalšího vycházet z vlastnictví nemovitosti. Je nutno zvážit, zda lze spravedlivě žádat, aby účastník majetek zpeněžil a z výtěžku zaplatil náklady soudního řízení. Nemovitost stěžovatelky je nadto zatížena zástavním právem ve prospěch úvěrující banky; pokud městský soud přihlédl k vlastnictví nemovitosti, měl přihlédnout i k výši hypotečního úvěru. Městský soud nezohlednil ani stav nemovitosti, přestože mu z podání stěžovatelky bylo známo, že rekonstrukce nemovitosti je nedokončena, objekt je neobyvatelný a nelze jej přenechat do nájmu, z něž by stěžovatelka měla příjem. Podle stěžovatelky městský soud nijak nepřihlédl k jí uváděným pasivům. Vedle příjmu dávky sociálního pojištění ve výši 5482 Kč měsíčně je třeba vnímat také výdaje spojené s onemocněním a invaliditou, které uvedená částka ani nepokrývá. Dluh ve výši 212 000 Kč vznikl stěžovateli postupně u její matky (věřitelky) z důvodu ztráty zaměstnání. Stěžovatelka konstatovala, že má měsíční výdaje v takové výši, že není pravda, že by pro ni částka 6000 Kč nebyla částkou zásadní. Podle stěžovatelky je k ochraně jejích zájmů nezbytně třeba také ustanovení zástupce. Napadeným usnesením bylo zasaženo do stěžovatelčina práva na spravedlivý proces a došlo k narušení právní jistoty. Městský soud dále nepřihlédl k dalším probíhajícím řízením podléhajícím poplatkové povinnosti, ve kterých je stěžovatelka účastníkem řízení, ačkoliv mu musí být z úřední činnosti známa; nutnost přihlédnout k dalším řízením podléhajícím poplatkové povinnosti vyplývá z nálezů Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 2557/13.

Stěžovatelka navrhl, aby Nejvyšší správní soud usnesení městského soudu zrušil nebo jej změnil tak, že stěžovatelka bude osvobozena od soudních poplatků v plné výši a současně jí bude ustanoven zástupce k ochraně jejích práv.

Nejvyšší správní soud nejdříve přezkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost je podána včas, neboť byla podána ve lhůtě dvou týdnů od

pokračování

doručení napadeného usnesení [§ 106 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“)], a je podána osobou oprávněnou, neboť stěžovatelka byla účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí vzešlo (§ 102 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud v nyní projednávané věci nepožadoval zaplacení soudního poplatku ani zastoupení advokátem pro řízení o kasační stížnosti. Žádost o osvobození od soudních poplatků není svojí povahou návrhem na zahájení řízení ve věci samé ani nepatří mezi jiné zpoplatněné návrhy či úkony vyjmenované v zákoně o soudních poplatcích; jedná se o procesní návrh podaný v probíhajícím řízení o žalobě, které je zpoplatněno a za něj má být poplatek vybrán. „Řízení“ o této žádosti tak není spojeno s další poplatkovou povinností, přičemž ani § 105 odst. 1 a 2 s. ř. s. týkající se povinného zastoupení advokátem se v tomto případě neuplatní (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19; rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

Nejvyšší správní soud poté přezkoumal napadené usnesení v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.) a zkoumal přitom, zda netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost Nejvyšší správní soud shledal důvodnou.

Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud se k posouzení podmínek osvobození od soudních poplatků ve své judikatuře vyjádřil několikrát. Například v rozsudku ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS, konstatoval, že povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníku řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků, přičemž pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje. V usnesení ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, publ. pod č. 2163/2011 Sb. NSS, rozšířený senát Nejvyššího správního soudu uvedl: *„Při úvaze o splnění podmínek pro osvobození tedy soud vychází z žádosti a dokladů účastníka řízení, případně z dalších skutečností, jsou-li mu známy např. z jiného řízení. Přitom váží jednak výši soudního poplatku a dále veškeré skutečnosti, které se sporem souvisí. [...] Posouzení podmínek pro osvobození od soudních poplatků je skutečně otázkou vysoce individuální, přičítací se zobecnění. Kategorické závěry zde nejsou namístě. Obecně lze uzavřít, že nemá-li účastník řízení dostatečné prostředky k úhradě poplatku, lze přihlížet i k jeho ostatnímu majetku včetně vlastnictví nemovitostí. Prohlášení žadatele o vlastnictví nemovitosti však samo o sobě ještě není dostatečným podkladem pro závěr o schopnosti uhradit soudní poplatek. Znamenalo by to totiž, že prostředky k úhradě poplatku*

mohou být „prostřednictvím“ těchto nemovitostí získány. Tak tomu ovšem může být jen u osob, které nemovitosti vlastní za účelem obchodování s nimi, či za účelem jejich pronájmu. Plní-li však nemovitost účel nezbytného rodinného bydlení či rekreace, nelze po účastníku řízení spravedlivě žádat, aby zpeněžil či zastavil nemovitost kvůli zaplacení poplatku ve výši např. 2000 Kč s tím, že v případě úspěchu ve sporu mu bude tato částka v rámci nákladů řízení přiznána. Zpeněžení i zadlužení konkrétní nemovitosti je navíc úkonem časově náročným, ve vztahu k výši soudního poplatku neadekvátním a zpeněžení pak i nevratným.“

Nejvyšší správní soud z obsahu soudního spisu zjistil následující, pro danou věc podstatné okolnosti. Stěžovatelka v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků uvedla, že má zletilou dceru, která je na ní finančně závislá, stěžovatelka pracovala jako dělnice a dosáhla průměrného měsíčního čistého výdělku za měsíce červen, červenec a srpen 2015 ve výši 7895 Kč, dále pobírá invalidní důchod ve výši 5482 Kč měsíčně, ode dne 28. 6. 2015 do 12. 8. 2015 pobírala dávku nemocenského pojištění ve výši 5840 Kč. Poukázala na svůj špatný zdravotní stav. Stěžovatelka má dluh ve výši 212 000 Kč, jako důvod jeho vzniku uvedla nezaviněnou ztrátu příjmů, přičemž jej splácí dle svých možností. Její výdaje činí místní poplatky ve výši 1230 Kč ročně, hypotéka 6167 Kč měsíčně, SIPO 3400 Kč měsíčně, penzijní připojištění 300 Kč měsíčně, připojení k internetu 350 Kč měsíčně, pojištění dětí 317 Kč měsíčně, pojistka vozu Škoda Felicie 2029 Kč, pojistka vozu Chrysler Voyager 3224 Kč, pojistka domu 3173 Kč, a daň z nemovitosti 1531 Kč. K některým výdajům, stejně jako k majetku větší hodnoty, stěžovatelka uvedla „viz příloha“, v závěru prohlášení pak je poukázáno na „11 příloh“. Ze soudního spisu však nevyplývá, že by přímo k prohlášení byly přiloženy jakékoliv přílohy. Ovšem k žalobě spojené s žádostí o osvobození od soudních poplatků a návrhem na ustanovení zástupce stěžovatelka přiložila prohlášení o příjmových a majetkových poměrech pro určení advokáta Českou advokátní komorou ze dne 30. 9. 2014 a 20. 10. 2014, v nichž mj. uvádí vlastnictví domu v rekonstrukci - neobyvatelné stavby, č. p. 3, S. Dále byl přiložen výpis z účtu stěžovatelky za měsíc září 2014, z něž vyplývá úhrada splátky hypotéky ve výši 5889,90 Kč.

Nejvyšší správní soud nemůže přisvědčit městskému soudu v závěru, že stěžovatelka je schopna v plné výši uhradit soudní poplatky v celkové částce 60 000 Kč, což městský soud odůvodnil neuvedením vlastnictví domu č. p. 3, k. ú. S., z něhož podle městského soudu může mít stěžovatelka příjem, a dále tím, že stěžovatelka neuvedla účel půjčky, kterou měsíčně splácí.

Z uvedeného je zřejmé, že vychází-li se ze všech skutečností ze soudního spisu známých (tedy z obsahu prohlášení stěžovatelky, která ve výdajích uvedla položky zjevně se týkající nemovitosti, a rovněž z listin přiložených stěžovatelkou k žalobě), je nutné dospět k jiným závěrům, než ke kterým dospěl městský soud.

Uvedla-li stěžovatelka, že vlastní neobyvatelný dům, nelze učinit závěr, že je jeho pronájmem možné získat prostředky k úhradě soudních poplatků. Stejně tak nelze souhlasit s městským soudem, že stěžovatelka neuvedla účel půjčky, neboť ta za něj označila nezaviněnou ztrátu příjmů. Z obsahu žaloby i samotného prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech stěžovatelky lze seznat, že stěžovatelka pobírá invalidní důchod, přičemž v důsledku zdravotních potíží se nacházela v časté pracovní

pokračování

neschopnosti. V takové situaci je podle Nejvyššího správního soudu pochopitelné, pokud je za důvod, resp. účel půjčky označena nezaviněná ztráta příjmů. Je bezpochyby žádoucí, aby v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech účastník uvedl co možná přesné informace, které doloží příslušnými podklady, neboť je to právě on, na němž leží povinnost přesvědčivým způsobem doložit nedostatek prostředků. Zároveň však v tomto ohledu nelze klást na prohlášení přehnané požadavky, například aby účastník zcela přesně specifikoval, v jakém období a v jaké výši přesně ztratil příjmy a na zajištění jakých konkrétních potřeb si tu kterou konkrétní částku půjčil. V konkrétním případě je mnohem důležitější samotné osvědčení existence závazků a věrohodnost tvrzení účastníka (stěžovatelky), která s podrobností uvedených informací zajisté souvisí, avšak bez dalšího není vyloučena pouze s ohledem na stručnost uvedených údajů. Je nutné přihlídnout ke všem skutečnostem, které s věcí souvisí a jsou soudu známy, a tyto vnímat ve vzájemném kontextu.

K otázce posouzení stěžovatelkou uváděných pasiv se vyjádřil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 24. 1. 2013, č. j. 4 Ads 121/2012 - 40, v němž uvedl následující: *„Celkové majetkové poměry žadatele, z nichž se usuzuje na dostatečnost či nedostatečnost jeho prostředků, však zahrnují jednak jeho příjmy a majetek, jednak jeho výdaje a závazky. Žádná z těchto složek nesmí být při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků opomenuta. Zhodnocení příjmové stránky hospodaření žadatele bez zohlednění stránky výdajové a výše závazků totiž nevypovídá o tom, zda žadatel má či nemá dostatečné prostředky ve smyslu ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. Jinými slovy, pokud krajský soud zkoumal toliko příjmy stěžovatelky, aniž se zabýval jejími výdaji a závazky, nemohl objektivně posoudit, jestli stěžovatelka splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.“* Městský soud patrně vycházel při svém posouzení z premisy, že stěžovatelka neuvedla úplné a věrohodné údaje o svých majetkových poměrech, když poukázal na nedostatečnou specifikaci účelu půjčky a neuvedení vlastnictví domu, přičemž dalšími konkrétními výdaji se již nezabýval. Takový postup je však na samé hranici přezkoumatelnosti.

Je třeba připustit, že ačkoliv stěžovatelka v prohlášení ohledně majetku a dalších údajů odkázala na přílohy, žádné přílohy přímo k prohlášení nepřipojila. Nicméně z obsahu soudního spisu jsou dostatečně zřejmé skutečnosti svědčící o tom, že závěry městského soudu, týkající se splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, nejsou správné. Jakkoliv povinnost doložit nedostatek prostředků stíhá především stěžovatelku, mohl městský soud, pokud měl pochybnosti o tvrzeních stěžovatelky, poučit stěžovatelku v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěla újmu, případně ji vyzvat k doložení příloh, na něž bylo v jejím prohlášení odkazováno (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008 - 34).

Nad rámec věci Nejvyšší správní soud konstatuje, že stěžovatelka v řízení před městským soudem výslovně neuvedla, že vede také další soudní řízení, jak tomu činí v kasační stížnosti. Přesto lze poznamenat, že při úvaze o splnění podmínek pro osvobození by měl městský soud vycházet také z dalších relevantních skutečností, jsou-li mu známy např. z jiného řízení. Městský soud například usnesením ze dne 28. 12. 2015, č. j. 9 Ad 18/2015 - 80, které stěžovatelka předložila ke kasační stížnosti, stěžovatelce přiznal částečné osvobození od soudních poplatků v rozsahu 90 % výše poplatku. Jakkoliv

tím Nejvyšší správní soud nepředjímá obdobnost obou věcí, poukazuje na to, že soudy by ve smyslu principu legitimního očekávání měly rozhodovat tak, aby ve skutkově shodných nebo podobných případech nevznikaly nedůvodné rozdíly.

Nejvyšší správní soud tak shledal důvodnou námitku stěžovatelky spočívající v nedostatečném posouzení naplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků.

Vzhledem ke skutečnosti, že městský soud zamítl návrh stěžovatelky na ustanovení zástupce pro nesplnění podmínky, že splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, je z uvedených důvodů kasační stížnost stěžovatelky důvodná také ve vztahu k tomuto výroku. S ohledem na to, že se městský soud doposud blíže nezabýval splněním další podmínky pro ustanovení zástupce stěžovatelce pro řízení, zda je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jejích práv (což učiní teprve tehdy, dospěje-li k závěru o splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, viz § 35 odst. 8 věta první s. ř. s.), nemohl se Nejvyšší správní soud přezkumem ve vztahu k této podmínce zabývat.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm bude městský soud podle § 110 odst. 4 s. ř. s. povinen znovu rozhodnout o žádosti stěžovatelky o přiznání osvobození od soudních poplatků a o návrhu na ustanovení zástupce. V dalším řízení městský soud rovněž podle § 110 odst. 3 věty první s. ř. s. rozhodne o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti.

Již pouze nad rámec posouzení kasační stížnosti Nejvyšší správní soud uvádí, že nepřehlédl podání stěžovatelky nazvané jako námitky proti usnesení městského soudu ze dne 7. 4. 2016, č. j. 6 A 234/2014 - 75. Tímto usnesením městský soud vyzval stěžovatelku k zaplacení soudního poplatku ve výši 6000 Kč poté, kdy napadeným usnesením zamítl žádost stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků. Usnesení přitom bylo vydáno téhož dne, kdy stěžovatelka podala u Nejvyššího správního soudu kasační stížnost, z čehož lze dovodit, že městský soud v době vydání usnesení činil další úkony v řízení, aniž by věděl, že stěžovatelka podala kasační stížnost. S ohledem na podání kasační stížnosti stěžovatelkou a rozhodnutí zdejšího soudu o ní je zřejmé, že uvedené usnesení nevyvolává vůči stěžovatelce žádné účinky, neboť městský soud bude znovu posuzovat splnění podmínek pro osvobození stěžovatelky od soudních poplatků a pro ustanovení zástupce.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 16. června 2016

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu

pokračování

5 As 73/2016 - 43